

Protecție mai mare pentru cei care sesizează potențiale fapte de corupție

FILIP & COMPANY

business law

Potrivit unui studiu efectuat de Comisia Europeană, aproape jumătate dintre cetățenii statelor europene nu știu cui să se adreseze pentru a raporta actele de corupție de care iau cunoștință, iar doar 15 % dintre cetățenii europeni știu că există reguli care le oferă protecție în cazul în care iau atitudine și raportează încălcările.

Lucrurile urmează să se schimbe, însă. Consiliul Uniunii Europene a adoptat pe 7 octombrie 2019 o directivă privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale legii, directiva care a fost publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene în data de 26 noiembrie 2019.

Potrivit acestei directive, în următorii ani, vor apărea noi obligații **pentru companiile care au peste 50 de salariați**. Acestea vor trebui să asigure **o protecție mai mare** celor care fac sesizări privind neregulile privind desfășurarea activității, cunoscuți sub denumirea de „**avertizori de integritate**” (whistle-blowers).

Ce înseamnă însă efectiv această protecție și de când se vor aplica noile reguli? Vom trata aceste aspecte mai jos, după ce vom indica, pe scurt, cum stau lucrurile în România în acest domeniu.

CADRUL LEGAL DIN ROMÂNIA

În prezent, în România protecția avertizorilor este reglementată **doar în sectorul public**, prin Legea nr. 571/2004 privind protecția personalului din autoritățile publice, instituțiile publice și din alte unități care semnalează încălcări ale legii, lege care se aplică personalului autorităților și instituțiilor publice din administrația centrală sau locală, inclusiv societăților naționale cu capital de stat. Legea reglementează avertizările în interes public, oferind protecție personalului care efectuează astfel de avertizări. Consecința este că **avertizorii nu pot fi sancționați direct sau indirect pentru neregulile sesizate**.

Avertizările efectuate în temeiul acestei legi pot privi, printre altele, infracțiuni de corupție sau de serviciu, infracțiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, incompatibilități și conflicte de interese, încălcări ale procedurilor administrative sau administrarea defectuoasă/ frauduloasă a patrimoniului entității publice. Legea stabilește o paletă largă de canale prin care personalul poate efectua sesizările, de la șeful ierarhic sau conducătorul autorității, până la organele judiciare, mass-media sau organizațiile neguvernamentale. În plus, legea stabilește că în cazul avertizării în interes public, **nu se aplică normele deontologice sau profesionale care ar fi de natură să împiedice avertizarea în interes public**. Cu toate acestea, o astfel de sesizare trebuie să fie susținută de date sau indicii privind neregularitatea.

Cu privire la protecția acordată avertizorilor, dacă persoana reclamată prin avertizare este șef ierarhic direct sau indirect, comisia care efectuează cercetarea va asigura **secretul identității avertizorului**. Dacă avertizorul este cercetat disciplinar ca urmare a sesizării, acesta **poate cere ca la cercetarea sa să participe presa și un reprezentant al sindicatului/ asociației profesionale, iar autoritatea este obligată să invite aceste persoane**. În lipsa invitației, decizia de sancționare nu este valabilă. Mai mult, în cazul aplicării unor sancțiuni abuzive, avertizorul poate cere instanței să le anuleze.

NIVELUL DE PROTECȚIE EXISTENT LA NIVEL EUROPEAN

În prezent, **doar 10 state europene** au o legislație cuprinzătoare pentru protecția avertizorilor: Franța, Ungaria, Italia, Lituania, Malta, Olanda, Slovacia, Suedia și Marea Britanie. În celelalte state europene, nivelul de protecție este parțial și vizează ori funcționarii publici ori un număr limitat de sectoare economice (cel mai adesea, sectorul serviciilor financiare), ori doar anumite fapte de o gravitate ridicată (de regulă, faptele de corupție).

Uniunea Europeană a adoptat reglementări obligatorii, care se vor aplica în statele membre, în principal în sectoarele serviciilor financiare, transporturilor aeriene/ maritime. În celelalte sectoare, protecția avertizorilor nu este garantată prin norme europene. Astfel, noua directivă vine **să acopere această lipsă de reglementare și să uniformizeze cadrul legislativ**, aducând în atenția cetățenilor europeni protecția de care se bucură, precum și datorită pe care o au să contribuie la demascarea faptelor periculoase.

CE ÎȘI PROPUNE NOUA DIRECTIVĂ?

Directiva (UE) 2019/1937 își propune asigurarea respectării legii de către **toți actorii scenei economice**, începând cu mediul de afaceri (companiile private), până la autoritățile publice, prin **protejarea persoanelor care raportează nereguli sau încălcări ale legislației** în activitatea companiei. Pe această cale, persoanele sunt încurajate să tragă un semnal de alarmă și să ia atitudine pentru înlăturarea cât mai rapidă a deficiențelor pe care le observă în activitatea de zi cu zi.

ÎN CE DOMENII SE APLICĂ?

Directiva se aplică unei sfere cuprinzătoare de sectoare, dintre care putem aminti siguranța produselor și a alimentelor, sănătatea publică, serviciile digitale, securitatea rețelelor și a sistemelor informatice, prevenirea spălării banilor sau protecția consumatorilor și a datelor. Se încearcă astfel **unificarea reglementării europene** privind protecția avertizorilor, în prezent aceasta fiind dispersată în mai multe acte normative.

CINE SUNT AVERTIZORII?

În principal, avertizori pot fi **salariații** care își desfășoară activitatea în cadrul companiilor, dar nu numai. În această categorie intră, în principiu, **orice altă persoană** care, datorită activității sale profesionale, are cunoștința de nereguli / încălcări ale legii la nivelul companiei – de exemplu consultanții, liber-profioniștii, furnizorii de produse sau subcontractanții unor servicii.

Pentru a beneficia de protecția oferită de directivă, este important ca avertizorii **să aibă motive să creadă că pot fi supuși anumitor măsuri represive** pentru sesizările lor – de exemplu, constrângeri, intimidări, sancțiuni disciplinare, includerea pe o listă neagră, boicotarea afacerii sau prejudicierea reputației. De asemenea, avertizorii trebuie să aibă **motive rezonabile să creadă că informațiile pe care le raportează sunt adevărate** și să creadă în mod întemeiat că acestea se încadrează în domeniile prevăzute de directivă.

Dacă sesizează informații inexacte, fără să știe acest lucru la momentul sesizării, avertizorilor li se vor aplica totuși măsurile de protecție. Dacă, însă, divulga în mod deliberat informații inexacte/ înșelătoare despre o

persoana, aceștia vor putea fi trași la răspundere.

CUI SE RAPORTEAZĂ ÎNCĂLCĂRILE?

Directiva stabilește un sistem de raportare pe **trei nivele**: (i) raportarea **interna**, în cadrul companiei; (ii) raportarea **externa**, către autorități; (iii) **divulgarea publică** a informațiilor. Deci, directiva impune companiilor obligația de a stabili proceduri interne pentru primirea eventualelor sesizări privind nereguli/ încălcări ale legislației care apar la nivelul său.

În principiu, raportarea trebuie făcută mai întâi la nivel intern, iar ulterior, dacă se impune, se poate merge mai departe. Dar, în anumite situații, avertizorul poate să iasă din tipar și să informeze direct autoritățile sau publicul larg despre încălcările constatate, atunci când există motive întemeiate pentru a crede că va suferi represalii sau că autoritatea nu poate soluționa în mod eficient sesizarea (de exemplu, atunci când au fost alterate niște probe sau când autoritatea ar putea fi în înțelegere cu autorul încălcării), ori atunci când încălcarea poate avea consecințe atât de grave încât reclama o remediere urgentă.

CE ROL VOR AVEA ANGAJATORII?

Organizațiile care au cel puțin 50 de salariați **vor fi obligate să instituie canale de comunicare internă și departamente/persoane responsabile** care să primească sesizările, să le investigheze și să ia măsuri pentru rezolvarea acestora. Aceste persoane ar putea fi, de exemplu, un responsabil HR, un coordonator al conformității, un jurist sau un membru al consiliului de administrație. Esențial este ca aceasta persoană să fie independentă și imparțială. Această responsabilitate poate fi oferită și unei persoane/ entități externe care furnizează astfel de servicii, ceea ce va putea crea noi arii de activitate pentru firmele de consultanță în domeniul resurselor umane.

Directiva oferă companiilor mai mici (între 50 și 249 de salariați) posibilitatea de a stabili canale interne comune și responsabili comuni pentru primirea și rezolvarea sesizărilor, ceea ce ar putea fi un avantaj pentru companiile mici între care există relații economice strânse sau care fac parte din același grup.

Foarte important este ca pe parcursul anchetei interne și ulterior finalizării acesteia să se pastreze **confidențialitatea identității autorului sesizării**, pentru a evita eventualele represalii la care acesta ar putea fi supus și pentru a nu descuraja alți potențiali avertizori. Identitatea avertizorului nu va putea fi divulgată decât dacă legea impune această divulgare, de exemplu în cadrul unor proceduri judiciare unde trebuie asigurat dreptul la apărare al tuturor celor implicați. De regulă, înainte de divulgare, avertizorul va fi informat despre aceasta și despre motivele pentru care este necesară.

Ulterior primirii sesizării, departamentul/ persoanele responsabile trebuie să confirme primirea sesizării, iar într-un termen de cel mult trei luni de la primirea ei, avertizorul trebuie **să fie informat cu privire la stadiul investigației**, eventualele măsuri luate sau de ce nu s-a luat nicio măsură.

În funcție de deznodământul acestei etape interne, avertizorul poate recurge ulterior la raportarea externă sau la divulgarea publică a informațiilor.

Companiile au obligația de a informa persoanele cu privire la procedurile de raportare internă/externă existente – de exemplu, prin includerea lor pe pagina web. De asemenea, la canalele interne de raportare pot avea acces, pe lângă salariați, și alte persoane care, în virtutea activităților profesionale pe care le desfășoară în relație cu compania, iau cunoștință de anumite încălcări – de exemplu, contractanți, subcontractanți sau furnizori.

În plus, **trebuie păstrată o evidență cu privire la toate raportările primite**, evidența care se păstrează doar atât cât este necesar pentru aplicarea regulilor din directivă.

CARE SUNT MĂSURILE EFECTIVE DE PROTECȚIE PENTRU AVERTIZORI?

Directiva ofera protecție **împotriva oricaror masuri represive, fie ca sunt directe sau indirecte**. Astfel, vor fi protejați nu doar avertizorii, dar **și alte persoane** care ar putea suferi de pe urma sesizării facute de aceștia – de exemplu, colegii, rudele avertizorului care se afla în raporturi profesionale cu organizația.

Directiva ofera ca **exemple de masuri represive** față de salariații care fac raportari masuri precum suspendarea, retrogradarea, blocarea promovării, concedierea, reducerea salariului, schimbări ale programului de lucru, oferirea recomandărilor negative în vederea unor viitoare angajări, constrângerea și intimidarea, discriminarea sau alte forme de tratament inechitabil.

În concret, care sunt măsurile de protecție?

- Protejarea confidențialității identității avertizorilor;
- Prezumția ca represaliile și prejudiciile care sunt consecința lor, chiar dacă în aparență se întemeiază pe alte motive, sunt urmare a raportării/ divulgării facute de avertizor;
- Înlăturarea răspunderii civile în baza unor clauze de loialitate/ confidențialitate/ nedivulgare;
- Înlăturarea răspunderii civile pentru divulgarea unor secrete comerciale;
- Înlăturarea răspunderii pentru dobândirea și accesul la informațiile care sunt raportate sau divulgate public, cu condiția ca aceasta să nu reprezinte o infracțiune;
- Dreptul la masuri reparatorii pentru repararea prejudiciilor cauzate de măsurile represive – de exemplu, reintegrarea în funcție cu drepturi depline, compensații pentru pierderile financiare, daune morale pentru atingerile aduse reputației etc.;
- Măsuri provizorii de încetare a măsurilor preventive până la finalizarea procedurilor judiciare;
- Interzicerea oricărei renunțări sau limitări cu privire la drepturile și măsurile reparatorii prevăzute de directiva.
- Statele sunt obligate să reglementeze sancțiuni pentru cei care împiedică sau încearcă să împiedice raportarea, iau masuri represive împotriva avertizorilor sau încalca obligația de păstrare a confidențialității identității avertizorilor.

CONCLUZII

Noua directiva europeana impune statelor europene sa stabileasca **noi obligații în sarcina companiilor private, dar și în sarcina autorităților**, dorind sa ofere un impuls persoanelor care iau cunoștința de nereguli / încălcări ale legii pentru a lua atitudine în vederea remedierii acestora în timp util. De asemenea, directiva vine ca o completare a legislației existente în statele europene, care nu acopera toate sectoarele de activitate, reglementând, de regula, protecție doar pentru funcționarii publici.

Astfel, directiva ofera astfel **un plus de responsabilitate** persoanelor care dețin asemenea informații și stabilește **masuri de protecție** pentru acestea. Statele europene vor trebui sa asigure implementarea procedurilor interne de raportare a încălcarilor de catre angajatorii care au peste 249 de salariați **până în anul 2021**, iar de catre cei care au între 50 și 249 de salariați, **până în anul 2023**.